

EVANGYÉLIOMI PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt negyedévre 1 frt 50 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. 3-iknél 70 kr. bélyegdíj 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. A lapot érdeklő mindenemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. intézendők.

Mennyiben fenyegeti lelkeszhiány hazai prot. egyházunk jövőjét?

(Vége.)

C) Megjegyzések.

Az eddig mondottak után, a csoportosított statistikai adatok alapján, mindenki maga adhat feleletet a feltett kérdésre: mennyiben fenyegeti lelkeszhiány hazai prot. egyházunk jövőjét? sőt gondolatait újabb combinációkra is biztosan tovább fűzheti.

A t. olvasó figyelmét bizonyosan ki nem kerülte, hogy míg a hazai ref. egyházban 940 lélekre már egy lelkesz esik, addig az ev. egyházban 1240 lélek esik egy lelkeszre. Ez utóbbiban az affiliáció nagyobb mérvben van keresztül vive s a lelkeszek anyagi helyzetének javításánál egy-egy ember vállára kevesebb teher fog nehezenni.

Továbbá, míg a reformátusoknál 37, addig az evangélikusoknál 43 rendes lelkeszre esik egy halott. Tehát az evangélikus lelkeszek között aránylag kisebb a halandóság, — az életmód, vagy az éghajlati befolyás különbsége, vagy más ok miatt-e? — nem tudom, sem itt vizsgálni nem akarom.

Megjegyzem azt is, hogy egyházi pályára a ref. egyházban aránylag több ifju szenteli magát, mint az ev. egyházban; ezért a theol. tanulók létszáma is amabban valamivel kedvezőbb, mint emebben. De azért a theol. tanulók és segédlelkeszek létszámának eddigi apadása, ha tovább nem megy, egyik egyházat sem fenyegeti komolyabban lelkeszhiány veszélyével.

Az eddigi létszám-csökkenés szükséges is volt arra nézve, hogy a fel nem használható erők összetorlódása az egyházi pályán az egészséges vérkerengést ne gátolja. A proletariátus képződése mindenütt baj, de legnagyobb baj az a tudományos s főleg az egyházi pályán.

Mi fog ezután bekövetkezni? ki tudhatná azt megmondani! Csak annyi bizonyos, hogy még most fejünk felett a háztető nem roskadoz s nem kell nyakra-főre intézkednünk. Ily fontos kérdésben, melynek szerencsés megoldására annyi egyéni erőt kell mozgásba hozni, a siker re-

ményével egybeköthető intézkedés kissé hosszabb időt is igényel.

Épen azért helyes volt e kérdésre a közfigyelmet ideje korán felébreszteni; bár felednünk nem kell, hogy ha e tekintetben sokat tehet is az egyház böles előgondoskodása, de kétségkívül legtöbbet fog tenni az idők és viszonyok alakító hatalma és a parancsoló szükségjelentkezése.

Mi idézhetette elő a theol. pályán a létszám apadását? e kérdésnél én semmi akadémiai dissertációba bocsátkozni nem kívánok, hanem röviden a következőkben mondom el véleményemet. Előidézte azt szerintem,

1) a természet böles rendje, mely mindég a helyzet visszasságának s a szükséglet és fedezet közötti aránytalanságnak eltávolítására dolgozik;

2) az alkotmányos étellel bekövetkezett fordulat, melynél fogva az ifju nemzedéknek sok újabb tér nyílt a munkásságra;

3) a képzelődés játéka, mely az új fordulatnál egészen el nem maradhatott s a felnyílt új pályák térein egyszerre californiai aranybányákat vélt találni; de a mely illusió szétoszlása csak hamar, már az 1874-dik évvel, a midőn a theol. tanpálya újra keresettebbé lön, megkezdődött;

4) a lelkeszi állomások tulnyomó részének a korigények színvonalán alól eső díjazása, mi a számító ifju nemzedékre vonzerőt teljességgel nem gyakorolt;

5) tán azon tapasztalat is, hogy az egyházi pályán a célhoz jutás ideje sokszor a kitünőbb képzettségükre nézve is hosszú, bizonytalan és szinte elcsüggesztő; — végül

b) a korszellem iránya, mely általában a vallás és az egyházi pálya társadalmi fontosságának s jelentőségének emelésére kevésbé kedvező befolyással volt, főleg az ifju nemzedéknél, melynek élénk kedélye a kornak akár jó, akár rossz irányban lüktető erőt gyorsan felfogja, és a melynek mathematikai talentuma a maga erejét, már a gymnasiumi osztályok poros padjain, a különböző pályák világszerinti előnyének kiszámítani akarásán próbálgatja.

Hogy a theol. tanulók létszámcsökkenésére az egyház fenálló hitvallása, tán az orthodoxia s általában ez

vagy ama theol. iránylétezése folyt volna be tényezőleg: ezt komolyan még csak állítani sem lehet. Könnyebb volna a létszám esökkenést a modern irányzattal okozati összeköttetésbe hozni: de még ezt is, nézetem szerint, csak tuzás mellett lehetne tenni; mert a modern irányzatnak is csak közvetve volt és lehetett befolyása a létszám apasztására. Az ifju, mikor a semináriumba lép, még nem kés és kifejlett hittani elvekkel és meggyözödésekkel megy oda; azokat ő ott csak később szívja be ilyen vagy amolyan szellemben tanáraitól. Előfordul, hogy valaki a theol. tanpályát odahagyja. Ha ez vallásos meggyözödések eredménye: az az egyén sajátágához képest, származhatik valamint az orthodoxiával megbarátkozni nem tudásból, ugy egyenesen a modernismus romboló hatásából. Egyébiránt statistice is kimutatható lenne, mily ritkán esik meg, hogy theol. tanuló a tanpályát, a segéd és rendes lelkész pedig az egyházi pályát egyenesen és kizárólag csak az ág. vagy helv. hitvallás, a lutheri vagy heidelbergi káté miatt hagyná el; — elhagyja azt egészen más tekintetekért! És nem kételkedem a felől, hogy ha egyházunk bármily modern hitvallást irt volna is zászlójára, ugyanazon viszonyok és körülmények befolyása mellett, a f. hetvenes években, a theol. ifjak számcsökkenése ekkor is bizonyosan bekövetkezett volna s tán még nagyobb mértékben!

Mit kell a szükséges népesség biztosítására a jövő szempontjából tenni?

1) Theol. intézeteinket kell aként szervezni és felszerelni, hogy azokban a kitanulás ne csak könnyüvé, de minél sikerdusabbá is váljék. E cél felé intézeteink dicséretesen haladnak is; de mennyivel biztosabban haladhatnának, ha miként az ev. testvérek teszik, a reformátusok is intézeteiket bizonyos mérvig egyesítnék! Hiszen maguk a statistikai adatok világosan mondják, hogy öt helyett három intézet teljesen elég volna a ref. theol. tanulók befogadására. Számra nézve ekkor fogynának, de belerőre nézve emelkednének theol. intézeteink; és ennek áldásos nyoma meglátszanék az azokból kikerülő ifjakon is. Mert nem oszthatom azon vádként hangoztatott véleményt, mint ha a theol. pályára nálunk az újabb időben a gymnasiumi növendékeknek csak selejtesei lépnének. Az igazságot semmi sem compromittálja annyira, mint a tuzás; de mivel a pillanat hatását rohamosabban idézi elő a művészileg inscenirozott tuzás, mint a csendes igazság, mely az olvasó szobákban vagy elmélkedő fejtegetés és gondolkozás közben szerez magának barátokat: ezért sokan jelesebbjeink közül is, miként ez legközelebb a múlt év őszén a prot. egyet. körében is megtörtént, nemesak nem kerülük, sőt keresik a tényeknek tuzó színezését. — Theol. intézeteinkbe nem a selejtes, hanem a kevésbbé kedvező anyagi helyzetü ifjak lépnek. A mi ezeknek önképzésükre anyagi erejükben hiányzik, pótolja ki azt rájuk nézve, az önképzési módok, alkalmak és ösztönök nyújtása

által, az intézet: s bizonyosan oly lelkészeket nyerendünk, kiknek már egyéni képzettsége és miveltsége, önmagában véve is, emelni fogja az egyházi állás társadalmi tiszteltetését.

2) Ha a szabadválasztás alapeszméjének megbénítása és a nepotismusra való széles kapu és tágas ut nyitása nélkül lehető, kívánatos oly intézkedés, hogy az idősebb és érdemesebb segédlelkészek elől, olesó népszerűsködés árán, az imberbis, minden kiválóbb érdemnélküli alig tegnapi kollegák, ne horgászzák el a rendes lelkészi állomásokat. Mit lehet és kell e tekintetben tenni? ezt csak az egyház bölcs tapintata és a gyülekezeteknek a közérdek színvonalára emelkedő nemes önmegtagadása határozhatja meg.

3) Végül megkivántatik a lelkészi állomásoknak a korigényekhez mért méltányos javadalmazása. Vannak ugyan számos méltányosan javadalmazott lelkészállomásaink: de tán nem szárnyalom túl a valóságot, ha azt mondom, hogy a hazai, összesen 2630 prot. lelkész közül legalább is 800-nak, a fizetés csekélysége miatt, a megélhetés nyommasztó anyagi gondjaival kell küzdenie.

Bölcsen és előrelátólag tesznek több egyházmegyék, hogy a lelkészi fizetés alantját méltányos összegben, 8—12 száz forintban s nem ugy, mint Ungmegyében tettek, állapíták meg. Ily fizetés mellett, a jelen viszonyokhoz képest, mindig számíthatnak lelkészre a gyülekezetek.

De számíthatnak-e a sokkal csekélyebb fizetést adó gyülekezetek? Most, mig a kápláni fölösleg tart, még igen; de azután — nem. Mert ha továbbra is meghagyatnak, minden emelés nélkül, a minimumnak sem nevezhető lelkészi fizetések: a nemzedék ösztönszerűleg felérzi a helyzetet s az egyházi pályára lépők száma, a természetrendje szerint, kérlelhetlenül továbbra is apadni fog azon fokig, melyen a lelkészi foglalkozáshoz mért méltányos fizetés zónája kezdődik.

S hogy segítsenek magukon a csekély népességü szegény anyagyülekezetek?

Jó volna erre nézve egy kiségitő domestica.*) De oly domestica létesíthetése, mely a nagymérvü szükségletnek megfelelhet a jelen viszonyok között, még a valószínűség határán is kívül esik. Egyébiránt nézetem szerint, a mely gyülekezet örökösen csak külsegély és támogatás mellett tarthatja fen magát: az, mint anyagyülekezet a lét jogosultságával nem is bir. Az ilyen csoportosuljon, társuljon más gyülekezettel egy közös lelkész eltarthatására.

Ezt nem annyira az egyház, mint az idő fogja kényszerítőleg decretálni. A lelkészfizetések méltányos emelése mellett mindig lesz elég theologus ifju, segéd- és rendes

*) A domesticai alapból, teljesen elegendő, ha egyelőre csak azon elsözörva levő kisebb gyülekezeink segélyeztetettek, melyek más gyülekezetekkel a helyi távolság miatt nem társulhatnak, és a melyeknek fentartását hazai prot. egyházunk egyetemesebb érdekei parancsolják.

lelkész; a nélkül azonban be fog, és be kell a lelkészhiánynak következnie, de csak annyiban, hogy az egyház nem foghat lelkészt adni oly helyre, hol annak keservesen nyomorognia kellene. Méltányos fizetésre más egyházkerületből is eljönnek a segéd- és rendes lelkészek, a mire élő példa a bányai egyházkerület, melynek theol. intézete sincs, mégis van mindég elegendő számmal segéd- és rendes lelkész.

Nem volna tehát helyénkívüli, ha az időnek ezen okvetlenül bekövetkezendő válságára a csekély fizetést adó gyülekezetek figyelme az egyházi hivatalos közegek útján, tán esperesi látogatások alkalmával, felhivatnék, hogy ideje-korán vagy jobb lelkészi fizetésről, vagy más gyülekezettel leendő társakozásról gondoskodjanak.*)

Fi l ó L a j o s .

A vallás tudományról.

A theologiai vitatkozás egyházunk kebelében nagy lendületet nyert. F. év ápr. 16-káról keltezett n a g y s z e r n y i l a t k o z a t, mely az Ev. prot. lap 18-ik számában megjelent, a bibliához, felekezetünk sarkalatos hitelveihez szilárdan ragaszkodó seregnek igen nagy erkölcsi erőt nyújtott. Ezen erkölcsi erő nagyságát megismerteti velünk Ballagi, lapja 19-dik számában. Meglátszik irányán a megdöbbenés talán az önmagába szállás, elmélkedés útján létrejött lelkiismeret mardosás is. — De azért megmaradt álláspontja mellett, (?) igéri jóbarát-ságát továbbra is, hogy egyházunk tételeit halomra fogja dönteni.

Ballagi urnál őszinteséget ritkán találunk, ép ezért kétkedem, hogy őszintén kérte volna hogy az orthodoxok őt világos érvekkel győzzék meg, hogy az ész feletti theologia az emberi nem boldogítására szolgál, s ő tédet fejet hajt.

Azt nem kívánjuk, mi csak az önérzetes férfit becsüljük. Felveszem a nehéz feladat teljesítését s igyekszem bemutatni, hogy a vallástudománynak, a theológiának észfelettiinek**) kell szükségkép lenni, mégpedig azért, mert végcélja nem a világban van munkássága tulterjed az ember földi létezésén s készíti az embert, egy jövő — átlényegülés útján, létrejutó életre.

Hogy tárgyamát minél világosabban előadjam, ki kell terjeszkednem a történetre, a tapasztalatra és végre a józan ész, emberi érzélem követelményeire.

a) A történet tanúsága szerint az öntudatra jutott

*) Ez adatokon nyugvó értékes dolgozatért, mely a látkört felette tisztázza, a gondos szerző az egyházi közönség részéről is elismerést érdemel. A Cseppelyből érkezett hasonló tárgyú dolgozat, mely a dolgot más szempontból fogta fel, térhiány miatt nem adható; a dolgozat azon része azonban, mely öntudatos és erélyes tiltakozást hangsúlyoz bizonyos hamis tételek ellen, ha a beküldő urnak úgy tetszik, szíves készséggel közölhető.
B. F.

**) Szakértő theologusok előtt tudva van, hogy az ész- és természetfeletti fogalmak a hittan terén (mert csak itt van erről szó) nem egy értékűek az észtagadásával; gúny, gőg vagy roszkarat összezavarhatja azokat, de a szakismerőket félre nem viheti.
Szerk.

ember vallás nélkül el nem élhetett. Felfogása szerint alakított magának vallást, mely őt boldogítsa. — A létezett s létező vallások száma egy statisztika szerint 40 ezerre tehető. — Voltak vallások, melyek milliókat öleltek kebelükre, s most az a vallás vagy teljesen megszűnt vagy csak pár ezer embert számlál tagjaiul. — S ha vizsgáljuk a megszűnés okát, azt látjuk, hogy leginkább azért pusztultak el, mert az emberi ész által tulszárnyaltattak. — Működésök e világi határok közé szorítva s idő multával lejárták magukat.

A vallás munkatárgya a lélek, ezt tökéletesíti és vezéri s minthogy a lélek előttünk titok, annak lényege előttünk ismeretlen csak sejtjük és érezzük, a józanész diktálja, hogy ezen előttünk eltakart lélek művelője a vallás tudománya minden tekintetben felfogható ne legyen. — Mert ha ismernők színről-szinre a munkatárgyat, ugy combinatiók és philosophiai elméletek útján megismerhetnők a munkást is, de ha nem ismerjük a munkatárgyat, a vallás tudománya, végpontjain, minden világossága mellett is rejtély marad előttünk.

A keresztyén vallás épen itt érte el a többi vallások feletti tökélyét, míg azok a testet és világot vették munkatárgyul, ez a lelket fogta fel s ennek tökéletesítésére állítá a vallástudományt, mely által bebizonyul, hogy miként születés által jut az ember földi életbe, ugy a halál, a mennyei élet születése.

A végcél tehát nem a véges korlátok között van, az megszese tul esik látkörünkön: de minthogy a vallás végcélja teljesen megegyez az én vágyammal, bátran merem állítani, hogy a vallástudományának észfelettiinek kell lenni, mert másként megszűnne lelket boldogító, vagy mennyei életet bizton hirdető vallás lenni.

A történet tanúságot tesz állításom mellett; az ősvallások elmulása fényesen beigazolja, hogy ha a vallás az emberi elme által felfogható, az csak emberi képezmény lehet, míg a valódi igaz vallásnak Isten alkotásának kell lenni, hogy a körül, a körfolyam megtörténhessék, már pedig végeselme végtelen bölcsességet kitalálni, teljesen megérteni nem képes, de nem is szükséges, mert feltalálás esetén a végtelenség végessé lenne, mi pedig a fejlődés törvényével ellenkeznek.

Nem untatom olvasóimat hosszas tárgyalásával a történeti tényeknek, specifice nem is hozok fel egyet se, csak általános-ságban mutatok a dolgokra, állítva, hogy a vallás létalapja: tudományának észfelettiisége, és ezen alap maga vallásszerző a Krisztus.

b) Ha a tapasztalatot veszszük figyelmünkbe, lépten nyomon arról győződhetünk meg, hogy az a vallás tudomány, mely az ész ismeret körén tul van, egyedül azon erő, mely tökéletesíthet, vagyis előbbviheti az erkölcsi fejlődést.

A tudomány nagyot haladt. Ha az egyszerű ember a tudomány hatalmát látja, nem mond átkot arra, sem nem tagadja annak lételet, hanem elismerve csodálja azt. Ha látja a távirdát, a gépeket, a léghajót, nem tagadja, hogy az emberi mű, igaz hogy előtte az észfeletti dolog, s ép ezért bálmulva csodálja. Az pedig ki a tudományok hatalmával rendelkezik, nem csodálja, hanem azt mondja, hogy ez így és másként nem lehet. — A világi tudomány egyik előtt észfeletti, másik előtt teljesen ismert dolog. — De hogy ezen ismeret megszereztessek, az elmének sokat kell fejlődni s csak a kellő kiművelés után leendő képes felfogni azt, mit az egyszerű elme észfelettiinek tart.

A tapasztalat továbbá azt is bizonyítja, hogy az emberi vágy sokkal erősebb az ismeretlen, mint az ismert tárgy iránt.
*

A vallás oly dolgokról beszél és oktat, melyek előttünk ismeretlenek, ép ezért egész erővel ragadják meg akaratunkat, vágyunkat és sokkal jobban képes felemelni az ismeretlen mennyország, mint hajdan az olympus.

A vallástudománya a tapasztalat szerint tehát csak a didig észfeletti, míg hiányzik annak teljes megértéséhez a szükséges tökéletesség. E tökéletesség itt e világon el nem érhető, annak megnyerésére halál utjáni átlényegülés kell, mint a buzamagnak, hogy belőle kalász legyen, el kell rothadnia: úgy az embernek is, hogy a vallástudománya előtte többé titok ne legyen, hanem azt értse és ismerje.

A tapasztalat tanúsága szerint a keresztyénvallásnak ezen észfeletti ereje az, mely lételet biztosítá már ezred év óta s biztosítja örökre.

c) Hogy a vallás tudományának észfelettinek kell lenni bizonyítja a józan ész.

A földi értelem szerint minden dolgoknak fejlődni kell, csak hogy e fejlődésnek van határa, hol eléretik a virágzás kora, mely után következik a hanyatlás. — Gondolkodásommal ez a kétségbevonhatlan igazság küzd, s önmagamat e rettentő szabály alól kiakarom venni s keresek utat, módot, mely engem arról győzne meg, hogy én ember végnélküli fejlődésnek vagyok alávetve. Ez azonban észfeletti követelmény, hogy ezen örök létezés mint történhetik meg, emberi elmém tudását messze túl haladja. De ezt a józan ész forrón óhajtja s ekkor arról tesz rettenhetlen tanúságot, hogy a vallástudományának, mely nékem a földi dolgokkal ellenkezőleg, örök életet ad, észfelettinek kell lenni, mert csak úgy lehetek bizonyos a felől, hogy a vallás elég erős a kitűzött cél elérésére és hivatásának megfelelni.

Az ész és tudomány fejlődhetik e világon, de annyira soha hogy a vallástudományát minden részeiben felismerje.

Lehetnek tagadók, kik küzdenek a vallás észfelettségével, s azokat, kik e tan mellett találnak örömet, képesek kigúnyolni, sőt talán örülteknek nevezni; mind azáltal merem állítani, hogy hazánk intelligenciájának tulnyomó többsége elismeri a vallástudományának emberi elmét meghaladó magasságát. — Csak az a szükséges dolog, hogy szavakba ne fogódzunk, s a lényegest lényegtelenül össze ne zavarjuk.

Ha most már értekezésem bezárom, szabad-e kérdeni Ballagi urat, hogy ő van-e már oly tulvilági fejlődésben, hogy a vallástudományát nem tekinti észfeletti? Ha igen, úgy ő szerencsés ember s privilegizált halandó. De ha érzi ő is, hogy ember, gyarló, halandó földi lény, ki midőn sokat láttatik tudni, akkor látja, hogy keveset tud, ismerje el, hogy a vallástudománya észfeletti kell hogy legyen, még pedig azért, mert csak így felelhet meg céljának.

Nem idéztem sem német, sem francia tudósokból, sem a sz. atyák irataiból, nem pedig azért, mert itt egyedül csak saját elmélkedésemmel akartam Ballagi urat meggyőzni arról, hogy a vallástudományának észfelettsége, azaz észhaladó volta, nem oly örült gondolat mint hirdeti, hanem történet, tapasztalat és józanész által támogatott szükséges valóság.

Különben a vallástudományának észfelettsége oly állítás, melyet a romlatlan kebel és tiszta szív azonnal felfog és megszeret, míg a világi bölcsességben nyakig úszó ember egész életén át hánytorgat.

Jobb hiven, becsületesen élni, mint hitetlenséggel hirnevet szerezni.

1875. év, május 12.

V e r i t á s .

Egy husvétii cikkre.*)

A feltámadás emlékünnepe után következett napok egyikén a prot. egyházi és iskolai lap f. év. 13-ik számát kezembe vevén, nagy meglepetéssel olvastam belőle a „Husvét ünnepén“ című vezércikket, melynek szerzőjére, anélkül hogy nevét előlegesen megnéztem volna, ragyogó tolláról egyszerre ráismerem. Említett cikkben a husvét ünnep jelentősége szellemi oldalról felfogva tárgyalatik. Tagadhatatlan, hogy ha a bibliának Krisztus feltámadására vonatkozó előadását Schenkel nézete szerint mérlegelnők — ki azt mondja, hogy a bibliában nem minden úgy van előadva, a mint valósággal történt, — szebben felfogott subjectiv hitet, mint cikkíróé, akárki sem szerezhetne e tárgy felől önmagának; de miután mi, nem magunkat — azaz egyéni nézetünket — predikáljuk, hanem a Jézus Krisztust lehetetlen a bibliaellenes felfogással megbarátkoznunk. Szerző ugyanis, többek közt így ír e fontos tárgyban: „a nagypéntek gyászboruiból az eszmék husvétjának fényes hajnala fakadt fel.“ Ezek olvasása folytán ily sejtelem támad a gondolkozó lélekbe: szerző valószínűleg úgy vélekedik, hogy a testileg meghalt Krisztusnak csak eszméi támadtak fel, teste pedig örökre a halál birodalmában maradt. S midőn tovább menve, e sorokat látja: „a diadalmas szellem harsogva kiáltá szét a világnak a Golgota ormairól: „Nincsen itt a holtak közt az élő, az eszme, a szellem, diadallal feltámadott,“ akkor előbbi sejtelmének alaposága felől teljesen meggyőződik, valamint arról is, hogy szerző a bibliában leirt feltámadás történetét a hiteles forrástól eltérőleg fogja fel, és fejtegeti. Ugyanis, dacára annak, hogy a biblia a Krisztus sirboltjánál megjelent fehér öltönyű férfiak (az irás magyarázóik szerint, Jézusnak ünnepi ruhába öltözött baráti és tisztelői) szája adja a sirboltnál megjelent nőkhöz intézett e szavakat: „mit kerestek a holtak közt az élő?“ stb. szerző „a diadalmas szellemmel, a Golgota vérpárnáiról felkelt eszmékkel kiáltatja ezt a Golgota ormairól. Sajátságos észjárás! ha a szellem annyira diadalmas volt Jézusban, hogy képes volt harsogva kiáltani a Golgotáról, akkor nem halhatott meg; mert szerző s vele minden okos ember meggyőződése szerint „az eszmék halhatatlanok,“ sőt a szellemek is; ha nem halt meg a szellem, úgy annak diadallal feltámadásáról beszélni, értekezni logikai ellenmondás még akkor is, ha a halál, feltámadás, kiáltás szokat szellemileg értelmezzük.

Tegyük fel azonban, hogy Jézus, — Lukács 24 r. 32 v. dacára, melyben előadatik, hogy az emmausi úton tanítványival beszélgetett, s magyarázta nekik az irásokat; dacára Ján. 21 r. 14 v. miszerint: „háromszor jelentette meg magát Jézus tanítványinak, minekutánna feltámadott a halálból, — tegyük fel, mondom hogy csak szellemileg támadott fel; tegyük fel, hogy tanítványival együtt utazása, beszélgetése, sőt kezei, lábai megtapogatására felhívás közben mondott e szavai: „a léleknek nincs húsa és csontja, amint látjátok, hogy nekem van,“ mindez egy erős képzelődés, egy Jézus utáni hő vágyakozás által előidézett szellemi látomány (visió) szüleménye volt a megrémült tanítványok lelkében — mint ezt P. ur cikke jelzi: — legyen szíves, — kérem! — megmagyarázni, mikép történhetett az, hogy a szellemi Jézus testi eledelt kért tanítványitól? ők pedig „adának neki egy darab sült halat, és valami lépes mézet, melyeket elvön, és elöttök evék.“ (Lukács 24 r. 41—43 v.) Már itt kedves kartárs! eláll lélegzetem, borzonganak hajszálaim; mert

*) Lásd s „Prot. egyh. és isk. lap“ 13-ik száma első cikkét.

azt nem vagyok képes véges elmémrel felfogni, hogy egy darab szellemileg sült szellemi halat, és szellemi lépes mézet miképp ehetett volna meg szellemileg a Krisztus szelleme saját tanítványi előtt. Bármiképp próbálgassa hát akárki is Jézus testi feltámadását szellemileg értelmezni, elvégre is a hitetlen Tamáséhoz hasonló eredményre fog jutni, kivéve azon esetet, ha a bibliai előadás hitelességét „à la Schenkel“ mérlegeli.

Nem „az ur szellemi egyénisége támadt fel“ hát; nem „elvei keltek ki diadallal a halál porából“ — kedves kartárs! — mert ez, már főnebb láttuk, valóságos paradoxon, hanem a Golgotán elvérzett Jézus teste kelt ki diadallal az első husvét napján a halál birodalmából; a feltámadt Jézus halhatatlan eszméi, megölhetlen elvei gyakoroltak világrázó, újjáalakító hatást az emberiség életében; azon eszmék, és elvek, melyeket a feltámadás tényleges látása által csüggetegségökből felocsudott tanítványok újra éledt lelkesedésök szent erejével hirdettek, és valószínű törekedtek. „Ha a Krisztus fel nem támadt a halálból, hiábavaló a mi predikálásunk, hiábavaló a ti hitetek is,“ ez a mi evangéliumi álláspontunk e fontos tárgyban, melytől eltávolozni, melyet feladni nem akarunk, nem fogunk, s ezért az „orthodox“ nevet legkevésbé sem szégyeneljük, de a modernismus álláspontját sem irigyeljük, mert szerintünk az első boldogítóbb, megnyugtatóbb, s vigasztalóbb az utóbbinál.

Isten, velünk! győzzön a mi jobb, győzzön Jézus evangélioma, mely Istennek hatalma minden hívőknek idyességére!..*)

T a t a y S.

I R O D A L O M.

(Könyvismertetés.)

W é b e r: **Vallásoktatás** stb.

(Vége.)

Tehát nem vétethetnek a kárhozaton a történetek, mint szinte nem a 3-ik oszt. számára tananyagul szolgáló életrajzok sem Kehr szerint. — Hogy a Wéber által tekintélyül felhozott nagynevű író, mily véleményben van a bibl. történetek felől, álljon itt néhány sornyi idézet a „Praxis der Volksschule 77 és 78 lapjáról:“ „minden nemzedék az által halad, hogy elsajátítja a mi jó már előtte kiderítettét. Ez elsajátításra a szent történet kiválólag alkalmas, mert Izraél népe a vallásnak klasszikus népe. — A görögök kiművelték a művészetet, a rómaiak a jogot, az Isten fogalma kifejtésének érdeme a zsidókat illeti. Bármely tudomány vagy művészet lényegébe nem vezet semmi oly mélyen és sikeresen be, mintha azokat a kezdőpontok és fejlődési fokozatok szerint vizsgáljuk. Azért képezik a művészek széptani érzéseiket a görögműrekeken, azért teszik a jogászok tanulásuk kiinduló pontjává a római jogot, azért vezetjük be gyermekeinket Izraél népe történetébe, mert ott a vallás konkrét alakban, élő példákban áll előttünk. — A bibl. történet élesen színezett életképei a kegyesség áldását, az istentelenség átkát úgy festik, a vallásos igazság, a gyermeki egyszerűség és hűség bélyegét oly félreismerhetlenül magokon hordják, hogy azok a legalkalmasabb szemléltető alakok a vallásitanításra nézve.

*) A mélyen tisztelt lelkész ur azon nemes ajánlkozását „óhajtók még ezután is szolgálják az evangéliom védelmezése szent ügyének,“ hálás szívvel fogadjuk. Az Ur igaz szolgálójának sorakozni kell azok ellen, kik az Urat sirban hagyottak, a dicsőült személyi állapotában élőt hamu és porrá váltak rajzolja. Az evangéliom nem tanít abstract, hanem konkrét Krisztust.
B. F.

Történet, tan, élet, vallás és erkölcs oly benső egymásra vonatkozásban állanak, mint sehol másutt. Minden világosan Istenre vonatkozik, a mellett oly egyszerű, emberi, találó, hogy ott minden ember saját lelki arczképét találja lerajzolva. — De a bibl. történet, nemcsak erkölcsi jelentőségteljes tartalmánál fogva, hanem előadása szemléltető, élethű alakjánál fogva is a legalkalmasabb vallásanyag. stb.

Ezek után ha már a Wéber mesés álláspontjára helyezkednénk is: felmerül a kérdés, tudunk-e mi olyanokat, melyekben az előbbi idézetben foglalt kellékek feltalálhatók, a legnagyobb erőfeszítéssel is készíteni? — Hübner kora óta bizonyítja a tapasztalás, hogy semmiféle mondvascinált mese le nem köti annyira a gyermek figyelmét, ki nem elégíti egy gyermek mindenben végokot fürkésző tudvágyát, mint a bibl. történetek. Ha tehát nem vesszük is számításba e történetek könnyű és egyszerű alkalmazhatóságát az élet azon viszonyaira, melyekben a gyermek él és mozog, — nem az erkölcsi vallásos tanuságok és igazságok természetszerű levonhatóságát, melyek a bibl. történeteknél erőltetés nélkül önkénytelenül kínálkoznak, mindenféle elbeszélések közt a bibl. történeteknek kell adni az elsőséget. — De másrésről magok a bibl. történetek ellenei elismerik, hogy gyermekieszen jól írni, nem könnyű munka, — Mózes és a szentírók pedig az emberiség gyermekkorában élén, gyermekieszen irtak. Ennélfogva a bibl. történetek a fokozatos haladás törvénye szerint a vallásoktatás első lépcsőjét képezik.

Wéber könyve a 3 alsó osztály számára van készítve s tartalmaz az első s második évfolyamban 18—18 mesét, a 3-ikban 21 életrajzot. Mindenik évfolyamban 4—4 bibl. történettel találkozunk. „Az ollós gyermek, békák, lovas báb stb.“ mesék közt elszórva vajjon jól veszik-e ki magokat az ilyen történetek „Jézus engedelmeskedik istenének“ (17. l.) Hozzá még e történetek rövid vázlatban, oly zsufolva, 12 sorban elmondva Jézus egész élettörténete (25. l.), adják elő az eseményeket, hogy bátran merjük állítani, miszerint e mesés könyvet egyszer sem lesz kedve átoltvasni a gyermeknek, nem hogy azt ismét és ismét áttanulmányozva oly szellemi tulajdonává tegye, hogy a felnőtt korban az élet bajai és viszontagságai között az abból tanultakból erőt, kitartást és bátorságot merítsen.

Nem a tömör vázlatosság, hanem — bármi kis mozzanatot vegyünk is fel — a részletes elbeszélés kedves a gyermeknek s tekintetben a szentírók legkisebb részletkéig kiterjedő leírásából sokat tanulhatunk; gondoljunk vissza a dajkamésékre, mily kedvesek voltak azok mindnyájunk előtt, és bizonyára nem a vázlatos rövidség, hanem sokkal inkább a részletes előadás miatt.

A vázlatos rövidség hibájában szenvednek nemcsak a bibl. történetek, hanem a mesék is Wéber könyvében; épen ezért még mint mesés olvasókönyvet sem tartom szerencsésnek.

Mint „vallásoktatás“ pedig Wéber könyvecskéje egy sorba tehető Baltzer Eduárd Religionslehrebuchjával, mely készítettett „für Schule und Haus freier Gemeinden.“ Baltzer könyvében leszámítva azt, hogy az elvű szerző nem idézget a mesékből levonható tanuságok erősítése végett a bibliából — fellehet találni a vallásosság sőt a keresztyénségnek is annyi jelét, mint a modern theologus és evang. lelkész Wéber művében.*)

K. L.

*) Szepesmegyéből is vettem „egy paedagogustól“ bírálatot kézalatti könyvre, e bíráló szintén elítéli a legkeményebben e rideg rationalista művet. Miután azonban később érkezett, az itt adott szakértő bírálat mellett, melylyel tartalmilag különben is összevág, — közreadása felesleges. Fogadja egyébiránt köszönetünket buzgóságaért.
S z e r k.

Beküldött könyvek.

Du Mesnil-Marigny A zsidókról fordította Istóczy Győző vas megye rumi kerülete o. gy. képviselője. Budapest, Tettey Nándor és társa, 1875. 8 r. 53 l. Figyelmet érdemlő mű főleg magyar szempontból, miután nálunk a zsidóság oly hatalommá lett, hogy ellenében versenyzőleg csak társadalmi magasb fejlettség kifejtésével lehet boldogulni. A fődolog a beolvasztás és nemzetiesítés. Egyébiránt a francia szerző jóslatát, hogy a jövő a zsidóságé, nem osztjuk. A jövő azé, ki az adott erőket legnemesben és isteni alapon fejti ki, ilyen volt eddig a kereszténység, s ilyennek kell lenni ezután is. A nagy létküzdelenben az ügyetlen és gyenge elesik anyagilag, de az erény és szellem örökre le nem igazható.

A magyar protestáns egyházirodalom terén megjelent jelesebb munkák jegyzéke, kiadta Petrík Géza könyvkereskedő, Budapesten, 1874. kis 8 r. 15 lap. Mintegy 136 szerző műve címét és árát tartalmazza, még becsesebb lenne e Jegyzék, ha a hirdetett művek kiadási helyét, évét és lapszámát is hozná. Kiadó bárkinek megküldi e jegyzéket postán, csak kérjék tőle, a lelkész uraknak tájékozóul szolgál az egyház irodalom terén.

Irodalmi Értésítő könyvészeti szaklap; 3. szám, márczius hó. Szerkesztő Márki Sándor, (Budapest, IV. Kecskeméti utca, 5. sz.) 8 r. 33—48 ll. Tartalma: irodalmunk 1875-ben; — Irodalmunk 1874-han XV. közlemény; — hazai nem magyar irodalom; — hazánkat érdeklő külföldi könyvek; a pannonhalmi sz.-ben. r. központi könyvtárban őrzött régi magyar munkák; — Dr. Czinár Mór könyvtárnoksága; vegyes. E jeles havi közlöny előfizetési ára félévenként 1 ft 20 kr.

Esztergom-megyétanügyi állapota és Esztergom város elemi iskolái 1874-ben. Irta Németh Antal kir. főtanfelügyelő, Esztergom, 1875, kiadja Buzárovics Gusztáv, 8 r. 35 l. ára 20 kr. E megyében 1874-ben tanköteles volt 6—15 éves korig 9757 egyén; ebből helv. hitvallású 937. — Iskolák száma 83, ebből községi 1; róm. kath. 47; helv. hitv. 11; tanítók száma 93, képesített ebből 79.

S Z E M L E.

a) Belföld.

Nyilatkozat „a magyar ref. egyháznak legnépesebb lelkészképezdéje“ kebeléből.*)

Mióta az „Evangeliumi prot. lap“ pályáját megkezdés annak hasábjain „a debreczeni jelenlegi theologiai tanárok hit-tani álláspontja főbb vonásokban“ közöltetett: a „prot. egyházi és iskolai lap“ orthodoxia elleni feljajdulásainak közepette a szánakozó tekintet, mely ez irány képviselőire egyetemlegesen vettetett, nem vala megvonva tőlünk — az orthodoxia legében növekedhetni szerencsésektől — sem. Erről tanuskodnak a „lótávon kívülről“ „egy kis szóváltás a hívőkkel“ feliratu cikkek.

*) Ez a „jövő nyilatkozata“, adom mint van, hadd hordja magán az ifjai hév lelkes jellegét. A kik az ifjúságot támadják meg, tüzzel játszanak. Sajnos, hogy tanáraik, előjáróságalk, s a nagy elvek ellenében csaknem lázítani akarják némelyek a nemes ifjúságot, ez forradalmi fogásnak járja meg. Mint értesülve vagyok a szive indításából felszólaló ifjunak kor-és pályatársai együttesen is szándékoztak fellépni, ennek akkor lesz ideje s adatik hely, ha további támadások intéztetnének ellenük.
S z e r k.

Köszönet a figyelemért, melyre minket — a debreczeni főiskolában hittanhallgatókat — ama cikkek t. irói méltatni szivesek valának! . . . De midőn a megemlékezésért köszönetet nyilvánítok, épen nem azért teszem ezt, mintha talán a csekély személyünkről megemlékezés feletti öröm mámorában tömjéneznek ama cikkek t. szerzőinek. Oh, nem! sőt ellenkezőleg, nem fojthatom el keblemben a fájdalmas érzést, mely — főleg az „egy kis szóváltás a hívőkkel“ című közlemény olvastakor — szülemlett. Hogy megilletődésem keletkezése az alapot nem nélkülözi, — azt hiszem, — teljes világosságban tünteti elő az, ha, mellőzve hivatolt cikk minden egyéb tételének idézetét, (melyek nem kizárólag mi reánk hittanhallgatókra vonatkoznak), néhány szóban ismétlem azon vádakat, melyek éle határozottan minket érint, s melyeknek elhárítása, mint feladat, erkölcsi kötelemül nekünk jutott.

A roszhiszeműség, mely jelzett cikkből láthatólag annak irójánál, — reánk vonatkozólag — létrejött, kettős természetű. Nevezetesen:

Vagy azt kell feltennie rólunk, hogy a mai kor szellemét nem ismerjük; „a tudomány s műveltség ujabbkori vívmányainak“ még csak elemeit sem sajátítottuk el.

Vagy azt, hogy habár az említett ismeretek birtokában vagyunk is, csak addig leendünk hivei az orthodoxiának, míg a papi vizsgát leteszszük (tehát félelemből, nem pedig meggyőződésből), s aztán azonnal ellene fordulunk; vagy ha épen nem szakitunk is véglegesen azzal: csak „kenyérért, bérért szolgáló hivatalnokai“ leszünk az egyháznak, „lágymelegek azon egész ügy iránt, melynek harcosaiul“ kenetendjük fel magunkat, „lelkessültség és lelkesítő erő nélkül.“ . . .

Már ami a vád előbbi alakban feltevését illeti, bátor vagyok reá megjegyezni, hogy szabad óráinkat olvasás, tanulmányozásra szeretjük fordítani; kívánunk a korról haladni addig és ott, hol annak szükségét észleljük; de bármi is, csak azért, mert új és divatos, korántsem oly vonzerejű reánk nézve, hogy annak legott hódoljunk. Szívünk és eszünk együttesen működnek ítélet hozásunknál. Törekszünk naponként „a tudomány s műveltség ujabbkori vívmányai“-val lehetőleg megismerkedni. Hogy mindezen törekvésünket minő siker koronázza, arról ítéletet illetékesen az mondhatna, a ki lehetőleg ismerné a hittanhallgató ifjuságnak legalább $\frac{2}{3}$ -dát.

Arra vonatkozólag pedig, hogy talán csak addig leendnek a debreczeni hittanhallgatók az orthodoxia hivei, míg a papi vizsgát leteszszük, merészkedem tagadólag felelni, mert ha lehetne is talán olyan hittanhallgató, — ki az iskolai élettől végleg megválva, mint lelkész ellentétes nézetűvé változnék, de a többség — szilárd hitem szerint — elvű leend. Sőt még azt is bátorodom állítani, hogy épen azok fognak legrendületlenebbül állni és harcolni meggyőződésök mellett, kik mégmost czélul tüzték maguk elé a folytonos önképzést, kik jövőben „az Ur szöllőjének hű munkásai“ kívánnak lenni!

Hogy talán „kenyérért, bérért szolgáló hivatalnokai“ le-nénk idővel az egyháznak E vádat kimondani is merészség!

Én legalább magam részéről biztosan kimerem mondani, hogy nem „kenyérért, bérért“ fogom szolgálni az egyházat, hanem azon elhatározással, hogy hirdessem az evangeliumot meggyőződésemből, úgy miként annak hirdetésére, — ha lelkészszé felavattatásomat Isten jóvoltából elérendem, — magamat esküvel kötelezni fogom. Inkább haljak meg (habár meg van írva: „Édes a világ és jó a mi szemünkkel néznünk a

napot“) hogysem a szentírás tekintélyét elvető modern szellem hirdetője, vagy pedig képmutató legyek valaha!!

Tökéletesen hiszem, hogy e részben is egyetért velem pályatársaim nagy része.

A mi pedig az orthodoxia reánk erőszakoltatása feletti aggodalmat illeti erre azt jegyzem meg: „a hitet erőszakolni nem lehet.“

Végül még pár szót: Nagyon le lennénk kötelezve, ha jövőben békén hagyatnánk a felettünk való sajnálkozásoktól!!

Isten velünk!

Debreczen, 1875. év. Május 2-kán.

Dombi Lajos,
IV. éves hittanhallgató.

Falusi levelek a szerkesztőhöz.

IV.

Az „Egyházi Szemle“ 5. évfolyam 7. számában a szerkesztő ezeket írja: „Hogy méltányolják tudományos törekvésüket azok, kik életökben soha semmit nem tanultak, vagy a gyakorlati téren komoly egyházas célzatainkat azok, a kik akár-mik inkább, mint igazi papok, a kik földmivelők, dalárda szervezők, uzsorások, poéták, tatár és norvég vers-fordítók, kortes vezérek, sőt néha még kocsisok inkább mint lelkipásztorok, azt én soha nem hittem, sőt nem is óhajtottam.“ . . .

Mi egyszerű falusi pap létünkre ily túlszínezéseket nem tudnánk leírni; — mi bizunk önök képességében, s hiszszük, hogy betöltve tanári állásuk helyzetét méltóan, megfelelnek szerkesztői, könyvkiadói, titkári s k.-jegyzői teendőiknek is, . . . s talán marad egy pár órájuk más szinte tisztességes forrás felkeresésére is jövedelmük szaporítása végett. — Miért kárhozzatják önök a szegény falusi papot, — kinek — mert jövedelmének legfőbb, s legtisztább forrását adja — érteni kell a földmiveléshez is, melyet önök keztyűzött esze nagyon lealázó paraszt foglalkozásnak tart? Van abban uraim szelleme is, s higgyék el nekem, néha többet tanulhatunk a földnek eke által felhasított barázdáiból, mint valami ügyetlen férczelmény sima lapra vont fekete betű soraiból. S a természet templomában ne volna illő helye a papnak? S nem taníthatná-e a pap hallgatóit az anyagi téren is? Mi nagyon óhajtanánk, ha a falusi pap azon néhány hód földet — minek haszon élvezője — kisszerű példány gazdasággá alakíthatná. — A kortes vezérségi képességet is csak a szerkesztő szemüvege mutatja oly sötétnek az elmúlt pártoskodás hevélyében fogamzott egyoldalú referádák után nyert fogalmában a falusi papnak. — Honpolgári kötelességet teszi a pap, ha népének élén járul a szavazati urnához. — Hogy a poétaság, *) a tatár és norvég versfordítás — mennyiben nem fér össze a papság fogalmával, azt már épen nem értem! Hisz az szellemi munkásságot igényel! A dalárda szervezést sem tart-hatjuk paphoz egészen illetlen foglalkozásnak, bár nem hiszszük, hogy papjaink közül sokan szerveznének dalárdát.**) Az uzsoráskodás vádja mi alapon állíttatik fel, nem tudjuk. Papjaink legnagyobb része nincs azon helyzetben, hogy kamatra adható tőkével rendelkezessék, de ám legyen egy-kettőnek talán örökség, talán házasság, - vagy takarékoság után nyert néhány fo-

*) A Szász Károlyok, Tompák, Székácsok a költészet mívelése mellett lelkipásztori teendőjöknek is eleget tettek. Sz e r k.

**) Szerveznének inkább egyházi ének-egyleteket, mint külföldön dí vik. Sz e r k.

riortja, nem tesz valami megrovásra méltó dolgot, ha azt hiveinek kiadja, — s jobb ha szegény szorult embereket segít, mint ha börzei speculációra adja magát, hol nyerhet sokat, de veszíthet még többet.*)

Szálljunk le néha az eszményi magasságról a szilárd földre, tanulmányozzuk kissé a magyar népet, s szerezzünk helyesebb fogalmat a papság azon részéről is, mely falun él napjait mivelve a földet, szeretve hazáját, vidám baráti körben néha dalolva, s üres óráiban még verseket is írva, vagy fordítva; tiszteletreméltó ellennézetű honfitársait, vagy hitrokonait mindig megbecsülve, a tudósság szerény bölcsessége előtt meghajolva, de a tudakosság hóbortját nem becsülve semmire . . . Ne higgye pedig senki, hogy az „E. szemlének“ olvasása és járatása volna legmegismertetőbb jele az egyházas szellemű papságnak.**)

Vaskalap.

M.-Györök. Folyó évi május hó 13-kán d. e. 11—12 óra között az itteni ref. gyülekezetre nézve örvendetes és emlékezetes ünnepély volt. Az egyház ugyanis egy 90 kilogrammot nyomó s közadakozás útján begyűlt pénzen szerzett új harangját, mely 123 frt 60 krba került, helyhezette föl, mint közép harangot, eddig meglevő két harangja mellé. Az öröm és kegyelet jelével feldiszitett harang felett, a lelkészlak előtti téren a lelkész tartott egy felolvasást, melynek az alkalomra vonatkozó bevezetés után tárgya: „A györöki reformált egyház története“ volt. Értekező kimutatta, hogy 1650 táján már fenállott a kisdéd egyház s míg az üldözések viharai az egész vidékről Békés és Biharmegyéktől egész Erdélyig elsepertték a protestántismust, az a kis egyház a mult emlékeiből fenmaradt. Végül köszönetet mondott értekező a kegyes adakozóknak, kik közül róm. kath. 34, reform. 34, izraelita 7, gör. kel. 1 volt, — nemes szívűségükért, melyszerint e kisdéd egyházat céljában segíteni kegyeskedtek. Szép számú, részben fényes közönség vett részt az ünnepélyen.

b) Külföld.

Buchanan Róbert emlékezete.

A skót ref. szabad egyház egyik legnagyobb méretű lelkipásztorát vesztette el a halál által. B. R. született St. Niniáns ban, Skóthonban, e század elején. Lelkészsé avattatott 1827. — Több helyen szolgált után 1834 óta glasgowi lelkész. A tizévi küzdelem után, mely a szabadegyház kiválását eredményezte az állami ref. egyházból, hiveivel 1843-ban az új szabadegyház egyik új gyülekezetét alkotá meg Skóthon 2-ik fővárosában, s ettől kezdve lelke, vezére és disze lón az autonóm egyháznak s történetének jeles írója. A rendes teendők mellett életét 3 fő munkakörnek áldozá a) a rendkívüli egyház-kiterjesztési belmissiói vállalatnak, mely Glasgowban kezdődött, főmunkása lón, az anyagyülekezet mellett 6 új gyülekezetet segélt önéletre, ezer taggal is növesztvén egy egyházat; b) másik nagy munkaköre a „fentartási alap“ állandó kezelése, fejlesztése; az ezt vezető bizottság ernyedetlen elnöke volt 28 éven át, mely alatt óriásilag

*) Az uzsoráskodást, ha van ily eset, mi sem helyeseljük semmi szín alatt. Sz e r k.

**) Lelkészeink egyházas jelleme, magatartása mindenestre kívánatos, erre befolyással az lehet, ha a lelkészek tisztességes fizetéséről gondoskodva lesz, s nem lesznek kénytelenek az anyagi megélhetés zúzó töredelmeinek esni áldozatul. Sz e r k.

nőtt a lelkészfizetéseket szolgáltató ez egyetemes pénzalap; az első évben, mikor kezébe vette, a fentartási alap 830,000 frt jövedelmet mutatott, melyből egy-egy lelkész 1200 frt évi fizetést huzhatott; a múlt évben az évi bevétel 1,490,000 frt. emelkedett, mindenik lelkésznek 1500 frt évi jövedelmet biztosítván (a lelkészek száma is majd megháromszorosodott a kezdet óta).
c) 3-ik munkaköre volt, a két nagy presbyteriánus testvéregyházak közti egyesülés (unió) létesítése, — de ez eddigelé végre hajtható nem volt. Moody és Sankey nagy hitébresztők glasgowi működése sikerére legtöbbet tett. Midőn az évi közzsínatban szólt, a leghevesebb vihar után is, mély csenddel hallgatták. Ez év elején Rómába ment a skót szószék elfoglalására s az ottani ref. egyházi műveletek vezetésére, lelkesen hatott itt, s a harc közepén érte el a halál, csendesen, észrevétlenül szunnyadván el márcz. 31. éjjel. Előző estén még házánál családi istentiszteletben barátjai és rokonai körében buzgón imádkozott. — A világiak is szeretettel halmazták el. Ő nem élt hiába, tettei, maradandó eredmények hirdetendik a nagy lekipásztort, kinek halála Rómától Edinburgig megilletődést kelt, s 900 lelkész családja sóhajt hálát a lelkészi fizetésalap 28 éven át fejlesztő teremtményének!!

(B. F.)

A Gusztáv Adolf-főegylet elnöke egynehány nappal ezelőtt küldözte szét a múlt év szeptember havában Lembergben tartott 12-dik évi gyűlésről szóló tudósítást a fiókegyletekhez. E tanulságos értesítvényből kitűnik, hogy mennyivel emelkedett a 12 fiókegyletben, f e j e n k é n t á l l a g o s a n a z e g y l e t i a d o m á n y o k s z á m a : D é l - A u s z t r i á b a n 3 f t 5 1 k r r a l , V o r a r l b e r g b e n , 2 f t 4 3 k r r a l , A l s ó - A u s z t r i á b a n 1 f r t 2 3 k r r a l , P r á g á b a n 5 0 1 / 2 k r r a l , F e l s ő - A u s z t r i á b a n 3 9 k r r a l , B ő h m e n - A s c h b a n 2 9 k r r a l , K a r i n t h i á b a n 2 4 k r r a l , G a l i t z i á b a n é s B u k o v i n á b a n 1 9 1 / 2 k r r a l . S t e i e r m a r k b a n 1 7 k r r a l , B r ü n n b e n 1 6 1 / 2 k r r a l , M ä h r e n - Z a u c h t e l b e n 1 4 1 / 2 k r r a l , S i l é z i á b a n 1 3 k r r a l .

Erzsébet dán királyné. A habsburg házból legelső protestáns, Erzsébet dán királyné volt, az V-dik Károly nővére. II-dik Keresztély dán király neje levén, azonnal protestánssá lett. Luther mindenkor nagy tisztelettel szólt róla. Meghalt 1526-dik évben január havában. — Zsolt. 38, 18.

c) Külö n f é l é k.

F. t. Dr. Szeberényi Gusztáv bányakerületi ev püspök főpasztori körlevelében, többek közt, nemes egyenességgel, s az egyház iránti hűség érzetével kinyilatkoztatta, hogy azon pártnak, mely az egyházi reformokat mozgatja (tehát a prot. egyletnek) nem tagja s „egyes eseteknél, melyeket reformálandókul, kiküszöbölendőkül jeleznek tudós hitfeleink, határozottan tiltakozik kísérleteik ellen.“ — Száma datigazítás: e Lap 21. számában az 1-ső hasábon a bányakerületbeli lelkészek száma 209 helyett 218-ra igazítandó ki. — A tiszáninnen i ref. egyházkerület ápr. 27—29-ki gyűlése a lelkészi díj legkisebblétét 600 frtban alapította meg; a prot. egyetem létesítéséhez jelenleg nem járul, előbb országos pénztár alapítandó. — A debreczeni kollégium részére a husvéti ünnepkövetek (legátusok) utján a szokásos nyomtatott kérelevelekre 168 egyházból begyűlt 129 frt 74 kr. kegyes adományképen. — Pünköszt ünnepi követségbe a debreczeni főtanodából kibocsátott 171 tanuló, u. m. hittanvégzett 9, hittanhallgató 69, jótéteményes joghallgató 31, középtanodai 8. osztályból 34, 7-ikből 28; ugyanezek a szabályos tanév szerint növvő, krajezáros adakozásból a főtanodai kórház pénztárába 20 frt 28 krt. folytattak. — Kún-Szent-Miklós on ápr. 28—29 folyt le a solti ref. egyházmegye közgyűlése a lelkészválasztási szállyok és a lelkészi gyámegylet ügyében hozattak nyomós határozatok.

A skót szabadegyház a francia evangyéliomi szabadegyház ez idén 1000 frt, a hollandi szabadegyház 500 frt, a genfi orthodox theologiai főtanodát 1000 frt adománnyal segélte. — A pesti orvosi missionárius fentartására a Barclay egyház Edinburgban 500 frt, a paisley-i nőegylet 160 frtot adakozott, utóbbi általában a pesti skót missióra. — Moody t és társát Londonban 20,000 ember hallgatja; Whitefield és Wesley kora óta ez a legszéleskörű vallásos ébredés.

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.

H I R D E T M É N Y.

P á l y á s a t.

Az eperjesi „tiszai-kerületi képezdénél“ az 187⁵/₆ tanévben a harmadik tanfolyam megnyitandó lévén, **harmadik rendes tanári állomásra** a tiszai á. h. ev egyházkerület részéről pályázat hirdettetik. A tudományos képzettségen kívül kívánatlik a magyar tannyelv mellett a tót nyelvnek is alapos ismerete. Évi fizetés szálláspénzzel együtt 1000 frt. — A folyamodványok f. é. július 1-jéig a szuperintendensi hivatalhoz benyújtandók.

Rozsnyón, 1875. ápr. 28.

7. 2—2.

Czékus István,
szuperintendens.

Debreczen 1875. Nyomatott a város könyvnyomdájában Mj.

➡ Egy iv melléklet: az érmelléki papi gyámegylet tervezete.